

Derleyen BEHÇET ÇELİK
Adana'ya Kar Yağmış

İletişim Yayınları 1165 • Memleket Kitapları 11
ISBN-13: 978-975-05-0422-8
© 2006 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1-5. Baskı 2006-2016, İstanbul
6. Baskı 2020, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

ÖN KAPAK FOTOĞRAFI E. Taçlı Yazıcıoğlu

ARKA KAPAK FOTOĞRAFI Mehmet Baltacı

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Kevser Güler

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen BEHÇET ÇELİK

Adana'ya Kar Yağmış

Adana Üzerine Yazılar

İÇİNDEKİLER

Sunuş • BEHÇET ÇELİK.....	7
Yılmaz Güney ve Adana • ALİ ÖZGENTÜRK.....	25
Adana ve Orhan Kemal • BEHÇET ÇELİK.....	45
Eriyik ve Tortu: Adana'daki Karışma ve Karışmama Halleri • ADNAN GÜMÜŞ.....	65
Çukurova Tarihinde Yörükler ve Türkmenler • SUAVİ AYDIN.....	113
Adana Nusayrileri • İNAN KESER.....	141
Adana Arapları ve Eşkiya Cerzun • HAKAN MERTCAN.....	157
Adana Dışında Adanalı Olmak • CAN KOZANOĞLU.....	171
Adana'nın Beş Harfi AAAAA • NİHAT ZİYALAN.....	183
Güneş Fiilinin Bütün Zamanları • SALİH BOLAT.....	203
Başka Bir Adana'dan Anılar • HAYRİ KOZANOĞLU.....	211
Adanalılık... • MEHMET TEPEBAŞI.....	227
Portakal Çiçeği Kokusu, Yaşar Kemal Haseti... Nafile Adana Erkektir • E. TAÇLI YAZICIOĞLU.....	243

Gözlerimde Hüzün Dolu Bir Tebessümdür Adana... • FERİDUN DÜZAĞAÇ	261
Adana'da Sanayi ve Sanayiciler Hakkında • KUDRET EMİROĞLU	267
Adana'nın Eğlence Dünyasından; Seyhan Saz'dan Cafe-Barlara... • NURHAN TEKEREK	305
Adana Mutfağı • MUSA DAĞDEVİREN	321
1945'lerde Adana Kız Lisesi • BİLGE ÇELİK	335
Hükümsüz Bir Adana - İstanbul Hikâyesi • SİMTEN COŞAR	353
Adana Erkeğe ve Küfre Kesmiştir • NESLİHAN CANGÖZ	371
950 Kilometre • Ş. MİNE KILIÇ	379
Adana'nın Kenar Çocukları: "Kayıp Giden Zamanlar" • HAKAN MERTCAN	393
Bizim Oralar, Bizim Yaylalar • COŞKUN ONGUN	409
Adana Evleri • NEBAHET AKVERDİ DOKUZOĞLU	425
Memleket Futbolunun İki (Paralel) Aynası: Adana Demirspor - Adanaspor • YAVUZ YILDIRIM - MUSTAFA UÇAR	431
Adana Yerel Gazozculuğuna Kısa Bir Bakış • HAKAN MERTCAN	445
YAZARLAR	455

Sunuş

BEHÇET ÇELİK

Adana'ya kar yağmış

Kar altında gül varmış

Halk türküsü

Pek çok şey Adana'yı çağırıştırıyor olmalı. Sıcak, pamuk, portakal, pamuk işçileri, tekstil, kebab, şalgam, kabadayılık, küfür, edebiyat... Adanalı olduğum için böyle düşündüğümü sanmıyorum. 18 yaşında Adana'dan İstanbul'a geldikten sonra, nereli olduğumu her söylediğimde “anamlı” bir bakışla karşılaştım. Karşımdakiler hemen her seferinde söyleyecek bir şey buldular “memleketim”le ilgili. Memleket şovenizmi yaptığımı ya da bunun benim hüsnü kuruntum olması ihtimalini de yabana atmıyorum. Öyle de olsa, “nev'i şahsına münhasır” bir şehir Adana. Bu nedenle, iki yıl kadar önce Tanıl Bora, Adana üzerine yazılardan oluşan bir derleme hazırlamayı önerdiğinde, derleme kitap hazırlama konudaki tecrübesizliğime ve İstanbul'da geçirdiğim yılların Adana'da geçirdiklerimden birazcık fazla olmasına karşın kabul etmekte zorlanmadım. Şehrime ve hemşerilerime güveniyordum çünkü.

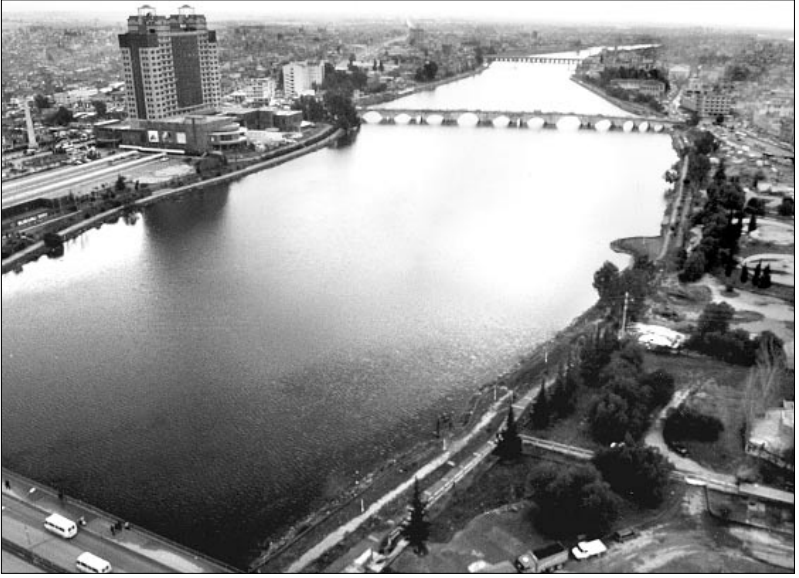
Bu kitabın hazırlanma aşamasında gönderilen her yazı Adana konusundaki ufkumu genişletti. Belki de bu kitapta yer alan her yazı bütünüyle bir kitap konusu olabilecek zenginliklere açılıyor. Umarım, bir gün birileri de böylesi bir “Adana Ansiklopedisi” hazırlamaya kalkışır. Bunu yapmayı düşünecek olanları temin ederim, Adana ve Adanalılar onların güvenini

de boşa çıkarmayacaklardır. Orhan Kemal'in romanının adını –bu kitaptaki yazarların bir kısmının zikrettiği gibi– bir kez daha hatırlayabiliriz: *Bereketli Topraklar Üzerinde*. Evet, Adana, sadece yere sapladığınız sopanın kısa zamanda yeşerdiğini görmeyi sağlayan mümbit bir toprak değil, başka anlamlarda da hayli bereketli.

Türkiye'nin güneyinde, ülkenin yakın zamana kadar dördüncü büyük şehri olan Adana, kitapta yer alan yazıların bir kısmında da okuyacağınız üzere farklı kültürlerin kesiştiği bir şehir olagelmiş. Toprağının bereketi, coğrafi konumu, kendi içerisinde farklı kültürler barındıran iki büyük kültürün, Akdeniz'le Ortadoğu'nun kesiştiği bir kavşak oluşu, Adana'yı her zaman önemli kılmış. Adana'dan çıkıp Cannes film festivalinde ödül alan Yılmaz Güney hakkında kaleme aldığı yazısında Ali Özgentürk, bu kültürel çeşitliliği Adanalının dünyaya bakışındaki genişliğin başlıca nedenleri arasında sayıyor.

Adana'nın kendine özgü yapısı, sanırım, yakın zamana dek bu kültürel çeşitliliği oluşturan farklı toplulukların birbirleriyle kaynaşırken erimemesinden kaynaklanıyordu. Son yirmi yıl bu anlamda Adana'ya kar yağdırmışa benziyor. Anadolu'daki başka şehirlerde de gördüğümüz, “tektipleşme”yi Adana'da da görmek mümkün. Adana'nın son yıllarda önemi azaldı. Bunun nedeni ülkenin tarım politikalarıyla, sanayileşmesiyle de açıklanabilir, ama taşranın içerisinde farklı bir taşrayken, hatta belki de güney ve güneydoğunun “baştaşrası” diyebileceğimiz bir konumdayken herhangi bir taşra şehrine benzemeye başladı Adana. Anadolu Kaplanları arasında sayılmıyor. Yükselen bir değer değil. Esasında yaşanan çok büyük bir dönüşüm değil belki de. Adana, kendisini bir zamanlar “baştaşra” yapan özelliklerini bütünüyle yitirmedi. Belki geçen yüzyılın başından itibaren kimi kültürel zenginliklerini yitirdi, ama bu süreçte içerisine yeni zenginlikler de aldı.

Değişen belki de sadece algı. Algının ve değerlerin değişmesinin sonucunda bir fetret devrinde olmasın Adana. Şehir hayatı, şehir kültürü, sanmam ki bir zamanlarki haline dönsün, ham bir hayal olur bu. Bununla birlikte, içerdği potansiyelle-

Adana genel görünüşü, 2003 (Fotoğraf: Mehmet Baltacı).

rin Adana'yı sıradan bir şehir olmaktan kurtarabileceği umudunu yitirmemiz gerekmiyor. Bunun için eskiden yaşananın nostaljik bir kopyasını kurmaya çalışmaktansa, eski Adana'nın olmazsa olmaz özelliğinin –farklı kültürlerin birlikte, iç içe, etkileşim içerisinde, ama kendi neliklerini de yitirmeden var olabilmelerini mümkün kılan kültürel algının– anımsanması ve önemsenmesi gerekiyor. Adnan Gümüş'ün yazısındaki metaforu anabiliriz bu noktada. Adana'yı Adana yapan insanları, insan topluluklarını, kültürlerini, yaşam biçim ve alışkanlıklarını “eriyik”lere benzeten Gümüş, eriyikleri, kendisini “oluşturan öğelerin her birinin kendi başına da bir anlam taşıdığı ve hiçbir zaman yok edilemediği bileşimler olduğu kadar, aynı zamanda bütün olarak hiçbir ögesine indirgenemeyen varlık alan”ları olarak tanımlıyor.

Ne var ki bugün sadece Adana'da değil, kendine has dokusu, rengi, kokusu olan pek çok şehirde gördüğümüz “tektipleşme,” bu şehirleri oluşturan öğelerin de, bir araya geldikle-

rinde oluşturdıkları bireşimin de, birbirine yakın hızla “yapay” bir şeye dönüştüğünü, metamorfoza uğradığını düşünüyor. Tarihi ve kültürel mekânlar, içerisinde yaşanan yerler olmaktan çıkıp turistik yerlere dönüşüyor; bu topraklarda yaşamış kavimlerin kültürel mirasları görsel şovlar haline getirilerek turistikleştiriliyor. Bu yanıyla insansızlaşan bir “kültür” haline geliyor, şehir kültürü. Daha tuhafı, bazen böyle olmasına şükretmek zorunda kalabiliyor insan.

Adana’dan örnek vermek gerektiğinde aklıma çocukluğumun ve ilk gençliğimin geçtiği iki mahalle, Tepebağ ve Reşatbey geliyor. Nebahet Akverdi Dokuzoğlu’nun yazısının girişindeki söz, Tepebağ’ın bir zamanlarki değerini çok güzel gösteriyor. Eskiden sevincini abartarak gösterenlere, “Ne o, Tepebağ’da ev mi aldın” denirmiş. 1998 depreminde, yıllarca bakımsız kalan Tepebağ’da pek çok ev yıkıldı, neredeyse bütün mahalle yıllardır bir harabe görünümünde. Şimdilerde şehrin bu en eski bölgesinde tadilat çalışmaları göze çarpıyor. Muhtemelen bütün bu bölge zaman içerisinde tamirat görmüş, “dış cepheleri korunmuş” eski Adana evlerinden oluşan “turistik” bir yer halini alacak. Reşatbey’deyse, benim yaşadığım yıllarda, iki üç katlı, bahçesinde yenedünya ve portakal ağaçları olan binalar vardı. Simten Coşar da, Reşatbey’in daha önceki yıllarda Adana’nın sayfiyesi olduğuna değiniyor yazısında. Gerçekten de ancak sayfiye yerlerinde görebileceğimiz, geniş pencere ve balkonları olan, ferah evlerdi bunlar. Zamanla birer birer yerlerini dokuz on katlı apartmanlara bıraktı. Bugün üniversite öğrencilerinin gittiği kafelere ve lokallere dönüştürülmüş birkaçı dışında bu eski ferah binaları görmek hayli zor. “Buna da şükür” demek zorunda kalmam bundan. Sıradan insanların gündelik hayatlarını sürdürdükleri yerler olmaktan çıkmış durumda buraları.

Bundan çok değil, kırk elli yıl öncesinden söz ederken Ali Özgentürk, Adana’da farklı toplulukların iç içe yaşadığını yazıyor. Son yirmi yılda Adana’nın aldığı Kürt göçüyle büyüdüğü büyüyen, şehrin en güneyindeki mahallelerse şehir hayatıyla kaynaşmamış durumda. Daha on yıl kadar önce, “düşük